

Na noge, kvišku torej – naše geslo naj bo **Živele Kamniške planine!**

Prvi koraki prve podružnice Slovenskega planinskega društva¹

France Malešič

Tukaj je lepo pa daleč se vidi!

Spoštovanje in veselje do gora je bilo tudi ljudem v Kamniškem kotu prirojeno že od nekdaj, še posebno, ker so jim kukale v zibelko. To nam izpričuje pristrčna ljudska pesem:

*Planine sončne
zrejo dol na vas,
na to prelepo
stranjsko vas.²*

Predniki domačinov, ki so živeli na južnih obronkih Grintovcev, so bili že od davnih dni izredno navezani nanje, čeprav so se zavedali njihove mogočnosti in nevarnosti. Vsaka huda ura jih je opozarjala, da jim tamkaj grozi najhujše, nič manj pa tudi vrhovi, zasnježeni do pozne pomladi. Pred divjino gora so jih zadrževali številni predhodki in vraže, pa tudi povsem resne nevarnosti – od strele, padajočega kamenja in snežnih plazov do divjih zveri, ki jih tedaj ni manjkalo.

Kadar pa se je naredil lep dan, so gore zažarele v vsem svojem sijaju in domačini si niso mogli kaj, da jim ne bi zaigralo srce. Življenje brez bližine gora se jim je zdelo nemogoče in v ravnini bi oveneli in usahnili. Vsemu strahu navkljub so se med domačini vedno našli korajžni posamezniki, ki so

vtvegali in se podajali v gore, najprej kot oboroženi lovci in divji lovci, kasneje kot nabiralci zelišč in rudnin, pastirji in drvarji. Domačini so že od nekdaj obiskovali gore in živeli z njimi. Ohranjena so številna stara imena gora, prav tako pa tudi arheološka odkritja zgovorno kažejo na tisočletje in še dlje nazaj v davnino.³

V domačinih je brez dvoma tlela iskra kasnejšega planinstva. Najbolj iskrena o tem pa je izpoved nekega pastirja Johannesu Frischaufu: »Tukaj je lepo pa daleč se vidi!«

Prvi znameniti radovedneži

Prvi znani »turist« v našem koncu Grintovcev je bil sam deželni knez, avstrijski nadvojvoda Karel II., ki je 29. aprila 1564 prijahal v Kamniško Bistrico na lov. Na lovu in pri vodenju visokega gosta se je posebej proslavil lovec Lenart Spruk z Gozda nad Kamnikom.⁴

Drugi vedoželjni obiskovalec je bil baron Janez Vajkard Valvasor, naš imenitni vseznalec, ki je med letoma 1671 in 1689 brez dvoma obiskal Kamniško Bistrico in jo v svoji znameniti *Slavi vojvodine Kranjske* tudi predstavil v besedi in podobi.⁵

Pravi začetek razvoja planinstva je tudi pri nas nastal takrat, ko so se mestni ljudje začeli zanimati za gore iz nepridobitnih razlogov, predvsem iz radovednosti, ki jim ni dala miru. Najprej so bili to le redki izobraženi posamezniki, ki so v gore zahajali kot rastlinoslovci, raziskovalci rudnin in drugi

¹ O nastanku in razvoju Planinskega društva Kamnik je v dveh jubilejnih zbornikih ob 100-letnici in 110-letnici tehtno pisal neutrudni zbiralec, pisec in urednik zgodovinskega gradiva, pokojni Aleksander Sarnavsky (1893–1993 *Zbornik Planinskega društva Kamnik*, zbral in uredil Aleksander Sarnavsky, izdalo PD Kamnik, 1993 – *Prva podružnica Slovenskega planinskega društva. Zbornik II. 2003*, uredil Aleksander Sarnavsky, izdalo PD Kamnik, 2003. – Pričujoči članek prinaša podatke o najstarejšem obdobju PD Kamnik, ki takrat niso prišli na vrsto, pa vendar pomembno osvetljujejo nenavadno zanimiv začetek kamniškega organiziranega planinstva.

² Planinski vestnik 1895, str. 172.

³ Tone Cevc ur., 2006. *Človek v Alpah. Desetletje (1996–2006) raziskav o navzočnosti človeka v slovenskih Alpah*, ZRC SAZU.

⁴ Ivan Zika, 2011. *750 let mesta Kamnika. Iz kamniške zgodovine*. Studio Dataprint, ur. France Malešič, str. 176–181.

⁵ France Malešič, Cene Grilje, Vlasto Kopač, Tone Škarja, Miro Štebe, 2002. *Zgodovina reševanja v gorah nad Kamnikom*. PZS, Ljubljana, str. 28 (pri nadaljnjem tukajšnjem navajanju: *Zgodovina 2002*, str.).

naravoslovci, potem pa jih je vedno bolj gnala zvedavost sama.

V 18. stoletju je bil med glavnimi raziskovalci naših gora slavni bretonski zdravnik in naravoslovec Belsazar Hacquet (1739 ali 1740–1815), ki se je dvakrat mudil v Kamniško-Savinjskih Alpah. Obvladal je slovenščino in jo imenoval »naš jezik« in v svojih delih dosledno uporabljal domača imena. V svojem znamenitem delu *Oryctographia Carniolica* (Rudopisje Kranjske) je leta 1778 opisal tudi Alpe, »ki so nad polovico gole in jih imenujejo Grintauzi ali navadno Ta Kamelska Planina, nemško Steiner Alpen, ker leži tam blizu malo mesto, ki se imenuje Stein ali v našem jeziku Kamnjek ali Kamelk.« Po krivem so ga dolžili, da si je to ime izmislil in je gorstvo tako dobilo ime, ki ga v resnici nikoli ni bilo. Pa vendar starodavni podatki o visokogorski paši kažejo, da je mesto Kamnik imelo od pašnine dolga stoletja nedvomno korist in so meščani takšno ime svoje lastnine omenili tudi Hacquetu – v množinski obliki Kamelske planine – kasnejše Kamniške planine.⁶

Sprukova šola za hribolazce na Prédaslju

Daljni sorodnik omenjenega Lenarta Spruka izpred dobrih dvesto let je bil lovec Spruk z Gozda, ki velja za prvega pravega – znanega in nič manj slavnega – gorskega vodnika v Grintovcih. Šestega julija 1793 je svojega vodenca Franca Hohenwarta, našega naravoslovca in kasnejšega soustanovitelja ljubljanskega muzeja, najprej preskusil na naravnem mostu Prédaslju. Mladenič je potreboval celo uro, da se je okorajžil, se znebil vrtoglavice in je potem z vodnikoma prišel kot prvi turist na vrh Planjave. Med potjo sta ga Spruk in njegov pomočnik učila, kako naj hodi, uporablja palico in celo krampeže (drvarske dereze). Ko so se vrnili v Bistrico, sta spremljevalca njegove čevlje vrgla stran in mu priskrbela cokle, nabite z žebli ledniki. Vse te izkušnje so mu pomagale, da je leto kasneje prišel samostojno kot prvi turist na vrh Mangarta, čeprav ga je tamkajšnji vodnik – strasten divji lovec – pustil kar samega. Sprukova šola za pravega hribolazca je bila očitno več kot temeljita.⁷

⁶ Zgodovina 2002, str. 32.

⁷ Zgodovina 2002, str. 34. Primerjaj tudi knjigo *Želja pomagati. Devetdeset let organiziranega reševanja na Kamniškem*. 2012, str. 220, France Malešič, Neustavljiva želja iti pomagat. Razvoj gorskega reševanja na Kamniškem.

Kako je prvi gorski vodnik Spruk šolal Franca Hohenwarta leta 1793 na Prédaslju v hribolastvu. risba Vlasto Kopač

Med obiskovalci je bilo kasneje več tujcev, ki so v spremstvu domačih vodnikov obiskovali vrhove in so v svojem dolinskem svetu veljali za tako imenovane »prve turistične pristopnike« na vrhove. Pa vendar so domačini zelo dobro vedeli, da so bili prvi obiskovalci na vseh vrhovih že njihovi predniki, le o tem niso prav radi govorili pred tujimi dolinci.

Osrednja osebnost v Bistriški dolini je bil dolga leta Valentin Slatnar, po domače Bôsov Tine (1852–1933), nekdanji divji lovec, ki je potem postal strog lovski čuvaj. Tega drznega plezalca, ki je bil prepričan, da mu v gorah nikdar ne spodleti, ker pije gamsovo kri, še danes ovijajo shrhljive zgodbe – in še vedno ostaja presunljivo vprašanje, ali je bil v Repovem kotu ustreljeni divji lovec Peter res njegov sin.⁸

Bôš kot lovski čuvaj seveda ni maral radovednih turistov, pa vendar se je Slovensko planinsko društvo (SPD) v svojih prvih desetletjih ob vsaki nesreči na južni strani Grintovcev lahko zanašalo

⁸ Zgodovina 2002, str. 51.